

מערך שיעור

מערך שיעור: מגילת העצמאות – התכנית לניהול סכסוכים.

רצינול:

מגילת העצמאות היא אירוע מכונן בתולדות מדינת ישראל ולו מעצם העובדה שחברי מועצת העם, שהיו חלוקים בנושאים כה רבים, הצליחו להביא לכלל הסכמה את נוסח ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. בשיעור זה נבקש לעמוד על תהליך התגבשות הנוסח ועל עקרונות ההסכמה שניתן להחיל על מחלוקות בנות זמננו.

קהל יעד: תלמידי תיכון.

זמן משוער: כשעה וחצי.

עזרים מלוויים: אמצעי הקרנה.

מהלך השיעור:

1. פתחו בדבריו של פרופסור אליעזר שבייד

"הנס בהקמתה של מדינת ישראל איננו הניצחון במלחמת השחרור. הנס הוא בכך שיהודים עם כל כך הרבה זהויות מנוגדות הסכימו לחתום על מגילת העצמאות".¹

בקשו מהתלמידים לחשוב על זהויות שונות של אזרחי מדינת ישראל העתידה לקום, וייצרו על הלוח, באמצעות תשובות התלמידים, רשימה של זהויות העשויות להתנגש זו עם זו. (למשל עולים חדשים – ותיקים ילידי הארץ, מסורתיים – חילוניים, תושבי הערים – אנשי ההתיישבות העובדת. ניתן להוסיף: מקבלי תכנית החלוקה – מתנגדיה, סוציאליסטים – קומוניסטים).

צינו בפני התלמידים: בגלל המחלוקות בדבר נוסח הצהרת העצמאות, הטיטה הסופית הוצגה בפני מועצת חברי העם רק שעתים לפני מועד ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. שאלו את התלמידים: מה עשויות להיות המחלוקות עליהן התעכבו מנסחי המגילה?

2. הקרינו בפני התלמידים את הסרטון "הסיפור המטורף של מגילת העצמאות" (כאן 11).²

בקשו מהם לרשום בפניהם בזמן הצפייה את סלעי המחלוקת העיקריים שליוו את ניסוח המגילה ואספו את תשובות התלמידים.

¹ ציטוט דבריו של אליעזר שבייד מופיע בראשית מאמרו של שרגא בר און 'על פשרה אצילית ומדרשים מנוגדים', בתוך: דב אלבוים, מגילת העצמאות עם תלמוד ישראל, עמ' 538-533.

² <https://www.youtube.com/watch?v=LahE8Ug1y6A>

מערך שיעור

(תשובות אפשריות הן: הבנת הקמת מדינת ישראל כאירוע דתי, הזכרת המילה 'דמוקרטיה' או ציון זכויות בלבד, 'יהודי' או 'עברי', רמת המחויבות להכרזת האו"ם, יחס לערבים, האם מדובר במסמך בעל מעמד משפטי מחייב או בהצהרה בעלת מעמד של קריאת כיוון בלבד).

3. הציגו שאלה בפני התלמידים:

למרות כל המחלוקות הסכימו כל חותמי המגילה להתכנס סביב הנוסח הסופי המצוי בידינו כיום. מה אפשר את ההסכמה הזאת?

הסבירו:

- על מנת לענות על השאלה נתמקד באחת המחלוקות המלוות את מדינת ישראל מיום הקמתה ועד ימינו אנו - והוא אופייה היהודי של מדינת ישראל. האם מדובר ביהדות כלאום? ביהדות כדת? ביהדות כתרבות? – לכל אחד מהחותרים על המגילה היתה תשובה משל עצמו לשאלה זו ולמרות זאת הסכימו כולם על הנוסח הבא "מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותרים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו...".

- כדי להבין את התהליכים שאפשרו את התגבשות הנוסח הסופי המצוי בידינו היום נעיין במקורות הבאים:

ציטוט מתוך מכתבו של רה"מ דוד בן-גוריון משנת 1975:

"אני הסברתי כי הרב מימון³ וחבריו יוכלו לפרש [את] המילים "ביטחון בצור ישראל" פירושו ביטחון בא-לוהים, והחברים של ציזלינג⁴ יוכלו לפרש את המילים "ביטחון בצור ישראל" בכוח העם העברי. על זה נתקיים ויכוח של קרוב לשתי שעות, ולבסוף שניהם קיבלו את פירושי...".⁵

התייחסות של חבר מועצת העם אהרון ציזלינג לפסקה:

"התעודה הזאת ממצה את העיקר, את הנכון ואת החשוב ביותר, אך אינה מבליטה כמה וכמה גילויים ומגמות, שכל אחד רואה על פי רוחו. היא ערוכה מתוך ניסיון ומגמה לצרף את המשותף במידה המקסימלית...אנו עומדים בפתח חיים משותפים; מעתה ולאורך ימים יהא עלינו לשוות לחיינו כבוד הדדי, כיבוד רגשות ודעות".⁶

³ הרב מימון היה ממקימי תנועת המזרחי, לימים כיהן כשר הדתות הראשון של מדינת ישראל.

⁴ אהרון ציזלינג שימש כשר החקלאות הראשון של מדינת ישראל, היה חבר מפא"י ומאוחר יותר עבר למפ"ם.

⁵ המכתב מצוי בארכיון הציוני המרכזי <http://www.zionistarchives.org.il/AttheCZA/Pages/BenGurion.aspx>

⁶ הציטוט לקוח ממאמרו של שרגא בר און 'על פשרה אצילית ומדרשים מנגדים', בתוך: דב אלבוים, מגילת העצמאות עם תלמוד ישראלי, עמ' 535.

התייחסותו של חבר מועצת העם דוד צבי פנקס⁷ לדברי ציזילנג:
אנו חושבים שגם אותו הפסוק.. "מתוך בטחון בצור ישראל" הוא ביטוי נאמן לדעת רוב עם
ישראל והרי אנחנו צריכים לבטא את דעת רוב עם ישראל.⁸

בקשו מהתלמידים לחלץ מתוך המקורות את הכללים שהנחו את מנחי המגילה במטרה
להתגבר על המחלוקות בין הקבוצות השונות בעם.
תשובות אפשריות הן:

- ניסוח עקרונות כלליים שכולם מסכימים עליהם מבלי לרדת לפרטים.
- ניסוח היכול להתפרש באופנים שונים.
- הבנה כי דעת רוב העם צריכה לבוא לידי ביטוי במגילה.
- הבנה כי כבוד הדדי, כיבוד רגשות ודעות הם כלי עבודה חיוניים בחיים משותפים יחד.

צינו בפני התלמידים: הכרזת העצמאות אמנם הצליחה לגרום לכל חברי מועצת העם לחתום
על נוסח אחד, אולם המחלוקות שמעליהן הצליחו מנסחי המגילה להתעלות, מלוות אותנו גם
היום. שאלו: אילו מבין הכללים שחילצנו לעיל יכולים לשמש לדורות ולא רק בשעת ניסוח
ההכרזה?

4. לסיכום: ציינו בפני התלמידים אירוע אקטואלי הנתון במחלוקת ומתייחס לזהות מדינת ישראל
(לדוגמה: אירוע הקשור ליחס למהגרי עבודה, לאופי השבת במרחב הציבורי או לגיוס בחורי
הישיבות). בקשו מהתלמידים לנסח הצעות קונקרטיות ליישוב המחלוקת על בסיס העקרונות
שעלו מאופן ניסוח מגילת העצמאות.

⁷ דוד צבי פנקס, מראשי תנועת המזרחי, לימים שימש כחבר כנסת וכשר התחבורה השלישי של מדינת ישראל.
⁸ הציטוט לקוח ממאמרו של שרגא בר און 'על פשרה אצילית ומדרשים מנוגדים', בתוך: דב אלבוים, מגילת
העצמאות עם תלמוד ישראלי, עמ' 535.